

--- Az első magyar generáció >>>

Az első magyar generáció*

A budapesti világiállítást megelőző évben már mindenfelé nagyban készültek a kiállítás megnyitására, hogy bemutassák az egész világnak a nagy magyar lendületet és hatalmas fejlődést, amely ipari, kereskedelmi és irodalmi téren Magyarország számára mindenfelé a legnagyobb elismerést váltotta ki. A rengeteg külföldi vendégre való tekintettel megkezdődött a tüzzel-vassal való magyarosítás és akkor adta ki a budapesti főkapitány, híres rendeletét, mely szerint dalszarnokokban és varietékben a műsor legalább felének magyarnak kell lennie, viszont új engedélyt csak olyan helyiség kaphat, amely kizárólag magyar műsorral szórakoztatja a közönséget.

Ilyen körülmények között nyílt meg 1895. év nyarán a Városligetben a Magyar Műszínikör. Az épület deszkából volt összeróva és teljesen Barokaldi mester néparénájának mintájára, nyitott volt. Igazgatója Nagy György, az akkor már jónevű bűvész, míg rendezője Mezey János, jóhírű vidéki színész volt. Ebből a kezdetleges összetákolt deszkabódéból indult ki fényes pályafutására sok-sok, ma nagynevű színész és artista és itt fejlődött ki az első színmagyar artista generáció.

Nagy György – régi magyar szokás szerint – ebben a deszkabódében tönkrement, azt el kellett adnia Galó Györgynek és Szalkay Sándornak, akik a deszkabódét gyönyörűen átépítették, és az még ma is ott áll a ligetben és hirdeti a magyar kultúrát.

Nagy szükség volt annakidején erre a magyarosítási intézkedésre, mert azelőtt magyar számot csak a legritkább esetben lehetett hallani. Azt mondták ugyanis az irodalmárok, hogy a magyar nyelv nem alkalmas arra, hogy a bécsi „Gassenhauereket” ezen a nyelven lehessen énekelni. A későbbi tapasztalat azonban megmutatta, hogy az akkori irodalmárok tévedtek, ma már a legutolsó kis kültelki énekes kávéházban is valódi, irodalmi színvonalon álló magyar műdalokat és tréfákat adnak elő.

A kiállítási évben a Fisch Ferenc igazgatása alatt levő városligeti „Varieté” színház műsora már teljesen magyar volt, csupán Chorini Richárdnak engedte meg a rendőrség kivételesen a német nyelvű magánszámot. A „Hököm” színházban vidékről felkerült magyar színészek játszottak és benne egyik igazgató a másik után ment tönkre.

Ma már bizonyos történelmi távlatból nézve a dolgokat megállapíthatjuk, hogy a varieté és a brettli megmagyarosítása a Magyar Műszínikörből, illetve a mellette két évig fennállott „Olympia” színházból indult ki. Ezekben kezdték pályafutásukat Ujváry Károly, Váry Kálmán, Linnée Béla, Hunyadi Emil, Szűcs Laci, Szilágyi Elemér (nőimitátor), Ördög Róbert (jelenleg Róland Róbert, az M.A.E. ügyvezető igazgatója), Hetényi Elemér, Peterdy Vitos György, Ferenczy Károly. A „Varieté” színházban Várady Emil és Troppauer Ármin kivételével ott kezdte pályáját a hosszú Gerő Jóska, aki lobogós ingujjban, kezében fokossal magyar népdalokat énekelt. Sarkadi Vilmos, Bokor Tivadar, Jászai Kamil (nőimitátor), Vasvári Adolf és még sokan, időközben részben elhaltak, részben pedig más pályára léptek. Kiváló énekesnők voltak: Hopp Jolán, Virág Ilka, Várady Mariska, Hében Annus, Gombaszögi Margit, Vidra Irén és Gyurkovics Lola öt élő automatájával, Jungwirth Karola, Ráday Teréz, Szécsi Etta, Gergely Ibolya, stb. A néző számok közül Steidler hasbeszélő, Schritter kígyóember, Kőváry Lajos és Keleti Géza mint Coksz és Box humoros jeleneteket

adtak elő. Cselligi, a gyorsfestő, Chagré, a mimikus mind-mind rendkívül népszerű alakjai voltak a Városligetnek.

A Hököm színház előtt pedig Laci, a híres számológépművész torkaszakadtából ordította: „Tessék kérem besétálni, mindjárt kezdődik az egész vacak.” Itt is nagyszerű gárda állott a közönség szolgálatában, Andorffy Péter, a későbbi híres pozsonyi színigazgató, Lévay Arnold, jelenlegi Lévay Farkas Pál néven a vidéki színház egyik büszkesége, Tomcsányi Rusi, aki tragikusan halt meg, Kápolnay Irén, a korán elhalt táncprimadonna. Dunai Árpád, a majomember és sok-sok törpe színész és színésznő, akikkel Horváth igazgató a Nemzeti színház kitűnő rendezőjének, Horváth Jenőnek atyja, a világot beutazta.

Mikor a liget fáiról lehullott a levél és beköszöntött a hűvösebb időjárás, ezek az úttörő magyar művészek bevonultak a városba és a Király-utcában levő Hunyady-kávéházban üttették fel tanyájukat. A ligetiekhez csatlakoztak itt Bodrogi Rezső, Bácskai Sándor, Rozsnya Mihály, az egyvelegkirály, Komáromi Béla és még többen.

A németek, lassanként teljesen kiszorultak Budapestről; a híres nótafa, Dankó Pista is megszervezte társulatát Veress Sándorral együtt, amely alapja lett a második magyar generációnak. Így emelkedett fokról-fokra a magyar előadó artistaművészet és a Magyarországi Artista Egyesület gerincét ez a vérbeli generáció és ennek utódai képezik. Ezek közül nagyon sokan eljutottak a külföldre, ahol a magyar dallal és a magyar tánccal hírt és dicsőséget szereztek a mi elárvult nemzetünknek.

Békásy Jenő és Seidl Albert (szerk.) *Jubileumi Album 1897-1922* Kiadja a Magyarországi Artista Egyesület 25 éves fennállásának emlékére (44. o.) Írta: Tamási József